

Sygn. akt I A Ca 98/15

I A Cz 1230/15

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 22 lipca 2015 r.

Sąd Apelacyjny w Poznaniu Wydział I Cywilny

w składzie następującym:

Przewodniczący: SSA Jan Futro (spr.)

Sędziowie: SA Karol Ratajczak,

SO Marcin Radwan

Protokolant: st. sekr. sąd. Ewa Gadomska

po rozpoznaniu w dniu 22 lipca 2015 r. w Poznaniu

na rozprawie

sprawy z powództwa Ł. W.-K.

przeciwko K. Z. masy upadłości (...) sp. z o.o. w upadłości układowej z siedzibą w S. (pozwany ad. 1) i (...) sp. z o.o. z siedzibą w O. (pozwany ad. 2)

o uznanie czynności prawnej za bezskuteczną

na skutek apelacji i zażalenia powódki

od wyroku Sądu Okręgowego w Poznaniu z dnia 21 października 2014 r.

sygn. akt XII C 1904/11

1. uchyła zaskarżony wyrok w punkcie 2 i w punkcie 3 w części rozstrzygającej o kosztach procesu pomiędzy powódką a pozwanym ad. 2 i sprawę w tym zakresie przekazuje Sądowi Okręgowemu w Poznaniu do ponownego rozpoznania, pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania apelacyjnego pomiędzy powódką a pozwanym ad. 2;
2. zmienia zaskarżony wyrok w punkcie 3 w części, w jakiej znosi koszty procesu pomiędzy powódką a pozwanym ad. 1 i zasądza od tego pozwanego na rzecz powódki kwotę 10 917 zł tytułem zwrotu kosztów postępowania;
3. zasądza od pozwanego ad. 1 na rzecz powódki 1 200 zł tytułem zwrotu kosztów postępowania zażaleniowego.

Marcin Radwan Jan Futro Karol Ratajczak

I A Ca 98/15

I A Cz 1230/15

UZASADNIENIE

Powódka Ł. W.-K. w pozwie wniesionym w dniu 4 października 2011 r. skierowanym przeciwko (...) sp. z o.o. z siedzibą w P. i (...) sp. z o.o. z siedzibą w O. wniosła o uznanie za bezskuteczną w stosunku do niej:

1. czynności prawnej z dnia 18 lutego 2009 r., zawartej w akcie Notarialnym Rep. A Nr (...), sporządzonym przez Notariusza C. P. (1) w Kancelarii Notarialnej w S., którą (...) sp. z o.o. z siedzibą w S. przeniosła prawo wieczystego użytkowania nieruchomości gruntowej, położonej w S., składającej się z działek o nr (...), o łącznej powierzchni 7.761 m² wraz ze znajdującym się na niej budynkiem, objętych księgą wieczystą (...) w zamian za 5 340 sztuk udziałów w kapitale zakładowym zawiązanej przez siebie w tym samym dniu (...) sp. z o.o., przed tym samym notariuszem, umową sporządzoną aktem notarialnym - Rep. A 1617/2009, co wynika także z umowy zawiązującej (...) sp. z o.o., dawniej z siedzibą w S., obecnie, po przeniesieniu siedziby, w P.;

2. czynności prawnej (...) sp. z o.o. z P. na rzecz (...) sp. z o.o. w O. polegającej na ustanowieniu hipoteki umownej do kwoty 50 500 000,00 zł na prawie użytkowania wieczystego nieruchomości gruntowej położonej w S., przy ulicy (...), składającej się z działek o nr (...), o łącznej powierzchni 7.761 m² wraz z prawem własności znajdującego się na tej nieruchomości budynku hali produkcyjnej, stanowiącego odrębny przedmiot własności, objętych księgą wieczystą KW nr (...), prowadzoną przez Sąd Rejonowy w Słubicach - oświadczeniem prezesa zarządu (...) sp. z o.o. A. M. złożonym w akcie notarialnym z dnia 29 czerwca 2011 r., sporządzonym przed Notariuszem E. S. w Kancelarii Notarialnej w Z., Repertorium A Nr 1510/2011.

Powódka wniosła ponadto o zasądzenie od pozwanych zwrotu kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

W uzasadnieniu twierdziła, że przysługuje jej wobec (...) sp. z o.o. z siedzibą w S. wierzytelność w wysokości 2 440 000 zł i wskutek dokonania powyższych czynności doszło do jej pokrzywdzenia.

Wyrokiem z dnia 21 października 2014 r., sprostowanym postanowieniem z dnia 20 lutego 2015 r., Sąd Okręgowy w Poznaniu uznał za bezskuteczną wobec powódki czynność prawną z dnia 18 lutego 2009 r., zawartą w akcie notarialnym, Repertorium A Nr 1624/09, sporządzonym przez notariusza C. P. (2) w Kancelarii Notarialnej w S., na podstawie której dłużnik (...) Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w S. przeniósł na rzecz (...) Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością „w organizacji” z siedzibą w S., prawo użytkowania wieczystego nieruchomości gruntowej, położonej w S., składającej się z działek nr (...), o łącznej powierzchni 7 761 m² wraz z posadowionym na tym gruncie budynkiem, stanowiącym odrębną własność, dla którego to prawa Sąd Rejonowy w Słubicach prowadzi księgą wieczystą o numerze (...), w zamian za 5.340 udziałów w kapitale zakładowym (...) Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością „w organizacji” (obecnie „w upadłości układowej”) z siedzibą w S., w celu umożliwienia zaspokojenia wierzytelności przysługującej powódce Ł. W.-K. wobec dłużnika (...) Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w S. w kwocie 2 440 000 złotych (dwa miliony czterysta czterdzieści tysięcy złotych) wraz z odsetkami ustawowymi liczonymi od dnia 31 stycznia 2009 r. do dnia zapłaty, wynikającej z umowy sprzedaży z dnia 12 czerwca 2008 r. zawartej przed notariuszem B. W. w Kancelarii Notarialnej w G., Repertorium A nr 5490/20008, z uwzględnieniem prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego w Gorzowie Wielkopolskim wydanego w dniu 10 lipca 2012 roku w sprawie o sygnaturze akt I C 167/11 częściowo pozbawiającego wykonalności tytuł wykonawczy w postaci aktu notarialnego sporządzonego w dniu 12 czerwca 2008 r. przed notariuszem B. W. w Kancelarii Notarialnej w G., Repertorium A nr 5490/20008, zaopatrzonego w sądową klauzulę wykonalności postanowieniem Sądu Rejonowego w Słubicach z dnia 20 listopada 2009 roku w sprawie o sygnaturze akt I Co 1435/09 – co do kwoty 640 704,21 złotych (sześćset czterdzieści tysięcy siedemset cztery złote i dwadzieścia jeden groszy). W pozostałym zakresie Sąd Okręgowy powództwo oddalił.

Orzekając o kosztach postępowania, zniósł między stronami koszty procesu i odstąpił od obciążenia stron nieuiszczonymi kosztami sądowymi.

Jako podstawy rozstrzygnięcia Sąd I instancji powołał następujące ustalenia.

Aktem notarialnym z dnia 12 czerwca 2008 r. sporządzonym w Kancelarii Notarialnej Notariusza B. W., Repertorium A Nr 5490/2008 powódka Ł. W. – K. zbyła na rzecz (...) Sp. z o.o. prawo użytkowania wieczystego nieruchomości wpisanej pod oznaczeniem KW o numerze (...) (aktualnie KW nr (...)) prowadzonej przez Sąd Rejonowy w Słubicach, V Wydział Ksiąg Wieczystych, na którą składała się działka nr (...), położoną w S. przy ul. I M. o powierzchni 0.10.12 ha (dziesięć arów dwanaście metrów) wraz z własnością znajdującego się na tej działce budynku, stanowiącego odrębną nieruchomość za kwotę 2.440.000 zł.

Wobec nieuiszczenia zapłaty przez (...) Sp. z o.o. powódka wystąpiła do Sądu Rejonowego w Słubicach z wnioskiem o nadanie klauzuli aktowi notarialnemu z dnia 12 czerwca 2008 r., Rep. A nr 5490/2008, zgodnie z postanowieniami umownymi w nim zawartymi. W dniu 11 stycznia 2011 r. Sąd Rejonowy w Słubicach, w sprawie o sygn. I Co 1439/10 nadał klauzulę wykonalności przeciwko (...) Sp. z o.o. aktowi notarialnemu - umowie sprzedaży nieruchomości z dnia 12 czerwca 2008 r., Repertorium A Nr 5490/08. W dalszej kolejności prawomocnym wyrokiem z 10 lipca 2012 r. Sąd Okręgowy w Gorzowie Wielkopolskim w sprawie o sygnaturze akt I C 167/11 z powództwa (...) Sp. z o.o. w S. przeciwko powódce Ł. W. – K. pozbawił wykonalności tytuł wykonawczy w postaci aktu notarialnego sporządzonego w dniu 12 czerwca 2008 r. w Kancelarii Notarialnej w G. przed notariuszem B. W. zapisanego w repertorium A pod numerem (...), zaopatrzonego w sądową w klauzulę wykonalności na podstawie postanowienia Sądu Rejonowego w Słubicach z dnia 20 listopada 2009 r. w sprawie I Co 1435/09 częściowo, co do kwoty 640 704,21 zł.

Na dzień wyznaczony jako ostateczny termin zapłaty tj. 31.01.2009 r. dłużnik osobisty powódki (...) Sp. z o.o. poza prawem wieczystego użytkowania nieruchomości stanowiącej przedmiot umowy sprzedaży, posiadał prawo użytkowania wieczystego nieruchomości położonej w S., przy ulicy (...), składającej się z działek gruntu o nr(...) o łącznej powierzchni 7 761 m² wraz z prawem własności znajdującego się na niej budynku - hali produkcyjnej stanowiącej odrębny przedmiot własności - dla których Sąd Rejonowy w Słubicach prowadzi księgę wieczystą (...). Doszło tym samym do wyzbycia się istotnego składnika majątkowego przez (...) Sp. z o.o. na rzecz pozwanego (...) Sp. z o.o. z pokrzywdzeniem powódki. Sytuacja majątkowa spółki (...) jest zła, nie ma ona żadnego majątku, a jej konta są zajęte przez organy egzekucyjne. Powódka prowadziła postępowania egzekucyjne wobec dłużnika, które okazały się bezskuteczne.

W dniu 18 lutego 2009 roku, aktem notarialnym, Rep. A Nr 1624/2009 roku, sporządzonym przez Notariusza C. P. (2) w Kancelarii Notarialnej w S., (...) Sp. z o.o. przeniosła prawo wieczystego użytkowania nieruchomości gruntowej, położonej w S., składającej się z działek o nr (...)(...), o łącznej powierzchni 7,761 m² wraz ze znajdującym się na niej budynkiem objętych księgą wieczystą (...) w zamian za 5 430 udziałów w kapitale zakładowym (...) Sp. z o.o. w P. (KRS nr (...)). W tym samym dniu została zawiązana spółka (...) Sp. z o.o. w P. z kapitałem zakładowym 50.000 zł. Spółka została zarejestrowana w Rejestrze Przedsiębiorców Krajowego Rejestru Sądowego w dniu 15 czerwca 2009 r.

Powódka występowała już wcześniej do Sądu Okręgowego w Poznaniu w dniu 8 czerwca 2010 r. z powództwem o uznanie wobec niej za bezskuteczną czynności prawnej. Prawomocnym wyrokiem z dnia 24 czerwca 2011 roku Sąd Okręgowy w Poznaniu w postępowaniu o sygn. akt XII C 1120/10, orzekł o bezskuteczności wobec powódki wymienionych w sentencji wyroku czynności prawnych przeniesienia zarówno prawa wieczystego użytkowania nieruchomości wraz ze znajdującymi się na niej budynkami jak także o bezskuteczności czynności prawnej przeniesienia udziałów na rzecz pozwanej (...) Sp. z o.o. w P.. Powódce udzielono również w sprawie zabezpieczenia. W trakcie trwającego postępowania, postanowieniem z dnia 25 października 2010 roku, Sąd Okręgowy w Poznaniu, udzielił powódce zabezpieczenia do kwoty 2 940 000 złotych, polegającego na ustanowieniu zakazu zbywania i obciążania nieruchomości w S., przy ulicy (...) M., składających się z działek (...) objętych księgi wieczystą (...) oraz ustanowił zakaz zbywania i obciążania udziałów w (...) Sp. z o.o. w P., należących do (...) Sp. z o.o. w S..

Następnie doszło do zawarcia między pozwanymi (...) Sp. z o.o. i (...) Sp. z o.o. umowy polegającej na ustanowieniu aktem notarialnym z dnia 29 czerwca 2011 r., sporządzonym w Kancelarii Notarialnej Notariusza E. S. w Kancelarii Notarialnej w Z., Repertorium A Nr 1510/2011 hipoteki umownej w kwocie 50 500 000 zł (pięćdziesiąt milionów pięćset tysięcy złotych) na rzecz pozwanego (beneficjenta) (...) Sp. z o.o. W momencie zawierania umowy nie było

powiązań handlowych między stronami tej umowy. Do współpracy między wskazanymi powyżej spółkami doszło za pośrednictwem firmy konsultingowej w ramach inwestycji mającej doprowadzić do wybudowania galerii handlowej. Spółka (...), jako inwestor została pozytywnie zweryfikowana przez bank udzielający kredytu na prowadzenie inwestycji.

W związku z ogłoszoną upadłością układową pozwanego (...) Sp. z o.o. z siedzibą w S. Sąd Rejonowy w Gorzowie Wielkopolskim postanowieniem z 22 sierpnia 2013 r. odebrał temu dłużnikowi zarząd mieniem wchodzącym w skład masy upadłości i wyznaczył zarządcę w osobie K. W..

W tak ustalonym stanie faktycznym Sąd Okręgowy wskazał, że podstawę częściowego uwzględnienia powództwa stanowią przepisy art. 527 § 1 - 4 k.c.

Odnosząc się natomiast do żądania powódki o uznanie za bezskuteczną wobec niej czynności prawnej (...) sp. z o.o. z siedzibą w P. polegającej na ustanowieniu aktem notarialnym z dnia 29 czerwca 2011 r., Repertorium A Nr 1510/2011, hipoteki umownej w kwocie 50 500 000 zł na rzecz pozwanej (...) sp. z o.o. z siedzibą w O. Sąd Okręgowy podzielił stanowisko pozwanych, że ustanowienie hipoteki na nieruchomości nie stanowi rozporządzenia, o którym mowa w art. 531 § 2 k.c. Wprawdzie ustanowienie hipoteki może zmniejszyć szansę zaspokojenia wierzytelności powódki, jednakże okoliczność ta pozostaje bez wpływu na ocenę, że pozwana (...) sp. z o.o. nie ma legitymacji biernej w niniejszej sprawie. Powyższa spółka nie jest bowiem i nigdy nie była następcą prawnym pozwanej (...) sp. z o.o. w P., a w konsekwencji powództwo w tym zakresie podlegało oddaleniu.

Od wyroku tego apelację wniosła powódka, zaskarżając go w części oddalającej powództwo w stosunku do pozwanej (...) sp. z o.o. w O. oraz w zakresie orzeczenia o kosztach procesu. Zarzuciła zaskarżonemu wyrokowi:

1. naruszenie prawa materialnego, tj. art. 531 § 1 i 2 k.c. w zw. z art. 527 k.c. poprzez:

- błędną jego wykładnię, polegającą na uznaniu przez Sąd Okręgowy w Poznaniu, że ustanowienie hipoteki na rzecz (...) sp. z o.o. nie stanowi rozporządzenia na rzecz „osoby czwartej”, o którym mówi ten przepis, podczas gdy skarżona tu czynność prawna w istocie stanowi rozporządzenie poprzez obciążenie nieruchomości ograniczonym prawem rzeczowym, a ponadto (...) sp. z o.o. nabyło uprawnienie do dalszego rozporządzania tym prawem rzeczowym, jego częścią, lub nawet miejscem hipoteki, które stanowią przedmiot obrotu cywilnoprawnego, w wyniku którego to błędu Sąd Okręgowy przyjął, że pozwana (...) sp. z o.o. nie jest następcą prawnym pozwanej (...) sp. z o.o., której dotyczyło powództwo uwzględnione tym wyrokiem w pkt. 1, podczas gdy zarówno literalna wykładnia art. 531 § 2 k.c., jak i art. 527 § 1 k.c., przy tu oczywistym ustanowieniu hipoteki na nieruchomości - następuje rozporządzenie nabytym przez (...) Sp. z o.o. prawem własności nieruchomości, poprzez obciążenie go ograniczonym prawem rzeczowym jakim jest hipoteka z prawami z tego wynikającymi na rzecz „osoby czwartej” oraz mając na względzie okoliczności i warunki przy dokonywaniu skarżonej czynności prawnej, co nakazuje odmienną ocenę;
- dalej idące na podstawie powyższego, nierozpoznanie przez Sąd Okręgowy w Poznaniu meritum sprawy (nierozpoznanie istoty sprawy), w kontekście brzmienia treści przepisu z art. 528 k.c. w związku z art. 531 § 2 k.c. i jego niezastosowania, podczas gdy kwestionowana w sprawie czynność prawna (ustanowienie ograniczonego prawa rzeczowego w postaci hipoteki jest tożsama z pojęciem „korzyści majątkowej uzyskanej bezpłatnie”;
- jak i dalej idące, naruszenie przepisów art. 531 § 2 k.c. w zw. z art. 527 k.c., wobec przyjęcia, że jeśli chodzi o wiedzę pozwanego (...) sp. z o.o. („osoby czwartej”) o tym, że (...) sp. z o.o. (osoba trzecia), działała ze świadomością pokrzywdzenia powódki (wierzycieli), nie znajdowało zastosowania wynikające z art. 527 § 2 i § 4 k.c. domniemanie prawne o wiedzy pozwanej;

1. naruszenie prawa procesowego, które miało istotny wpływ na treść wyroku, a w szczególności:

- art. 233 § 1 k.p.c. - poprzez brak wszechstronnego rozważenia zebranego w sprawie materiału dowodowego i brak w uzasadnieniu zaskarżonego orzeczenia wskazania, na podstawie jakich dowodów Sąd uznał, że pozwana (...) sp. z o.o. nie posiadała wiedzy o zamiarze pozwanej (...) sp. z o.o. pokrzywdzenia powódki, podczas gdy postanowienia umowy niezbicie świadczą, że umowa o roboty budowlane a w następstwie niej skarżona czynność prawna - oświadczenie o ustanowieniu hipoteki, zawarta została w sposób dalece odbiegający od podstawowych norm i reguł obowiązujących w obrocie, z jednoczesnym obejściem w zawartej pomiędzy pozwanymi spółkami umowie nr (...) z dnia 27 czerwca 2011 r., stanowiącej podstawę skarżonej czynności ustanowienia hipoteki, wskazywanych przez ustawodawcę wymogów, przy zawieraniu tego rodzaju umów, co regulują przepisy ujęte w art. 648 § 2 k.c. i art. 649¹ § 2 k.c., poprzez co Sąd Okręgowy w Poznaniu nie wysnuł odpowiednich wniosków mogących mieć wpływ na treść skarżonego wyroku;
- przez zupełnie bezkrytyczne przyjęcie za wiarygodne zeznań przesłuchiwanego w charakterze strony prezesa zarządu pozwanej (...) sp. z o.o., zeznającego, że cyt. „Spółka (...) jako inwestor została pozytywnie zweryfikowana przez bank udzielający kredytu na prowadzenie inwestycji” (k. 652), w sytuacji gdy jest to oczywista nieprawda, którą to okoliczność Sąd Okręgowy w Poznaniu powinien wysnuć z materiałów dołączonych do akt sprawy w postaci akt o sygn. XII C 1120/10 oraz z załączonego do pozwu wyroku z uzasadnieniem Sądu Okręgowego w Szczecinie;
- art. 328 § 2 k.p.c. - poprzez brak (wskutek uprzedniego przyjęcia braku legitymacji biernej po stronie pozwanej (...) sp. z o.o.) jakiegokolwiek uzasadnienia odnośnie meritum sprawy, tj. oceny faktycznej i prawnej przesłanek bezskuteczności czynności prawnej z art. 531 § 2 k.c. w zw. z art. 527 k.c., co wręcz uniemożliwia kontrolę odwoławczą w tym zakresie.

W konsekwencji powódka wniosła o zmianę wyroku Sądu Okręgowego w zaskarżonej części i uwzględnienie powództwa w stosunku do pozwanego (...) sp. z o.o. w O. oraz zasądzenie od pozwanych na rzecz powódki zwrotu kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego w kwocie 7 217 zł od każdego z nich, a nadto zasądzenie kosztów postępowania apelacyjnego, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych. Ewentualnie powódka wniosła o uchylenie wyroku Sądu I instancji w zaskarżonej części i przekazanie sprawy w tym zakresie Sądowi Okręgowemu w Poznaniu do ponownego rozpoznania.

W tym miejscu wskazać trzeba, że apelacja powódki od wyroku Sądu Okręgowego w Poznaniu skierowana przeciwko pozwanemu (...) sp. z o.o. z siedzibą w O. (dalej: (...)) zawiera w swej treści również zażalenie na postanowienie rozstrzygające o kosztach postępowania w pierwszej instancji pomiędzy powódką a pozwanym ad. 1 ((...) Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością „w organizacji” z siedzibą w S.. dalej: (...))

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje.

Apelacja okazała się zasadna.

W szczególności należy przyznać rację powódce, że wskutek błędnego przyjęcia przez Sąd Okręgowy, iż pozwany nie ma legitymacji biernej w niniejszym procesie doszło do nierozpoznania w tej części istoty sprawy. W orzeczeniu z dnia 24 czerwca 1937 r. C II 351/37 Sąd Najwyższy wyjaśnił, że nierozpoznanie istoty sprawy ma miejsce wówczas, gdy sąd nie rozstrzygnął w całości o żądaniach stron albo też wskutek uwzględnienia zarzutu przedawnienia lub przyjęcia prekluzji roszczenia bądź braku uprawnienia w sporze, nie rozpoznał roszczenia dochodzonego pozwem lub po wdaniu się przez strony w spór, co do istoty sprawy nie rozpoznał roszczenia podniesionego w drodze zarzutu ((...) z 1938 r., poz. 235). Chodzi tu bowiem o nierozstrzygnięcie istoty sprawy przez fakt, że sąd błędnie oparł wyrok na przesłance unicestwiającej roszczenie, która sprawiła, że dalsze rozpoznanie i rozstrzygnięcie istoty spornego stosunku prawnego lub prawa stało się na użytek konkretnego postępowania zbędne (Tadeusz Ereciński -Apelacja i kasacja w procesie cywilnym - Wydawnictwo Prawnicze Warszawa 1996 str. 43). Poglądy te po dalszych zmianach kodeksu postępowania cywilnego zachowały aktualność.

Niewątpliwie, przedmiotem zaskarżenia w trybie przepisu art. 531 § 2 k.c. mogą być wszelkie czynności osoby trzeciej rozporządzające uzyskaną wskutek pokrzywdzenia wierzyciela korzyścią majątkową, a nie tylko zbycie prawa. Do czynności rozporządzających należy zaliczyć również obciążenie prawa użytkowania wieczystego nieruchomości hipoteką umowną. Nie można zgodzić się z poglądem, jaki zdaje się prezentować Sąd Okręgowy, że hipoteka wprowadzie cięży na nieruchomości w związku z jej ustanowieniem przez osobę trzecią, co do której orzeczono (już prawomocnie w punkcie 1 zaskarżonego wyroku) o uzyskaniu przez nią korzyści majątkowej z pokrzywdzeniem wierzyciela, jednak nie powoduje to wyzbycia się uzyskanej w ten sposób korzyści, a chociażby jej części na rzecz pozwanego ad. 2. Z takim stanowiskiem nie sposób się zgodzić, gdyż jest ono oderwane od rzeczywistości. Elementarne doświadczenie życiowe, które jest jedną z podstaw ocen sędziowskich formułowanych zgodnie z art. 233 § 1 k.p.c., wskazuje na to, że obciążenie nieruchomości (prawa użytkowania wieczystego) hipoteką, zwłaszcza gdy obciążenie to jest znaczne (50 500 000 zł), wpływa na możliwość zaspokojenia się z niej przez wierzyciela.

W wyroku z dnia 21 marca 2013 r. II CSK 414/12 Sąd Najwyższy wyraził pogląd, że obciążenie nieruchomości hipoteką, zwłaszcza gdy obciążenie to jest znaczne, wpływa w sposób istotny na wartość nieruchomości w obrocie, co może pociągać za sobą skutki z art. 531 § 2 k.c. takie, jak w przypadku umowy nieodpłatnej. (LEX nr 1324264). Osoba „czwarta” uzyskuje bowiem w ten sposób pierwszeństwo przed wierzycielem w zaspokojeniu się z tej nieruchomości. Przyjęcie stanowiska przeciwnego, prowadziłoby w istocie do podważenia sensu istnienia regulacji z art. 527 i nast. k.c. Ochrona wierzyciela przewidziana tymi przepisami byłaby jedynie iluzoryczna. Jeżeli w judykaturze i piśmiennictwie pojawiła się interpretacja dopuszczająca przedmiotowe poszerzenie zakresu skargi pauliańskiej i możliwość obejmowania nią także niektórych czynności procesowych „o podwójnych skutkach prawnych”, to z pewnością u podstaw tej trafnej interpretacji leży założenie o potrzebie udzielania wierzycielom ochrony pauliańskiej także w takich sytuacjach, w których do uszczuplenia majątku dłużnika dochodzi przy wykorzystaniu innych niż „czynność prawna” środków prawnych, wywołujących jednak zbliżone skutki prawne.

Nie można też pominąć, że aktualnie spółka (...) znajduje się w upadłości układowej. Zgodnie natomiast z art. 336 § 1 prawa upadłościowego i naprawczego sumy uzyskane ze zbycia praw obciążonych hipoteką nie wchodzi do masy upadłości, lecz są przeznaczone na zaspokojenie wierzycieli, których wierzytelności były zabezpieczone na tych prawach i podlegają odrębnemu podziałowi. Dodatkowo należy wskazać, że według stanowiska Sądu Najwyższego zajętego w uchwale z dnia 23 października 2007 r., III CZP 91/07 (OSNC 2008, Nr 11, poz. 124), wierzytelność zabezpieczona hipoteką jest w postępowaniu upadłościowym uwzględniana na liście wierzytelności z urzędu (por. wyrok SN z dnia 21 marca 2013 r., II CSK 414/12, LEX nr 1324264). Uregulowania te potwierdzają wyjątkowy ich charakter i dążność do efektywności zabezpieczenia hipotecznego, co tym bardziej wskazuje, na konieczność objęcia zakresem zastosowania art. 531 § 2 k.c. czynności prawnych polegających na obciążeniu nieruchomości (prawa użytkowania wieczystego) hipoteką umowną. Powołany przez Sąd Okręgowy wyrok Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 18 lutego 2013 r. (I ACa 1438/12) zapadł w odmiennym stanie faktycznym, niż ustalony w niniejszej sprawie. Postępowanie w tej sprawie dotyczyło bowiem kwestii dopuszczalności zaskarżenia na podstawie art. 531 § 2 k.c. ustanowienia służebności osobistej w umowie darowizny stanowiącej czynność dokonaną z pokrzywdzeniem wierzyciela (art. 527 k.c.) Słusznie wskazał w tym zakresie Sąd Apelacyjny w Łodzi, że oświadczenie, mocą którego zostaje ustanowiona służebność osobista nie należy do czynności prawnych rozporządzających uzyskaną korzyścią, lecz jest świadczeniem obdarowanej na rzecz darczyńcy w zamian za przeniesienie własności nieruchomości w ramach tej samej czynności prawnej. W niniejszej sprawie natomiast ustanowienie hipoteki jest odrębną czynnością prawną od umowy zawartej w dniu 18 lutego 2009 r., pomiędzy (...) sp. z o.o. z siedzibą w S. (...).

W konsekwencji błędnego przyjęcia, że pozwana (...) nie ma legitymacji biernej w sprawie Sąd Okręgowy w ogóle nie zbadał przesłanek zastosowania przepisu art. 531 § 2 k.c. W szczególności nie zbadał zasadności zarzutów powódki, co do rażącej nieekwiwalentności umowy o roboty budowlane zawartej pomiędzy pozwanymi w stopniu odpowiadającym wręcz jej nieodpłatności.

Zasadnie też zarzuciła powódka, że uzasadnienie zaskarżonego wyroku nie zawiera wszystkich koniecznych elementów (art. 328 § 2 k.p.c.). Należy podnieść, że stosownie do art. 233 § 1 k.p.c. Sąd I instancji ocenia wiarygodność i

moc dowodów według własnego przekonania, przy czym winien to jednak czynić na podstawie wszechstronnego rozważenia całego zebranego materiału dowodowego. Sprawdzianem tego, czy sąd należycie wykonał obowiązek wszechstronnego rozważenia zebranego materiału dowodowego jest uzasadnienie orzeczenia, w którym zgodnie z art. 328 § 2 k.p.c. winien się on m.in. wypowiedzieć, co do faktów, które uznał za udowodnione, dowodów, na których się oparł i przyczyn, dla których innym dowodem odmówił wiarygodności i mocy dowodowej (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 4 lipca 1974 r. I CR 117/74 - LEX nr 7451). Uzasadnienie zaskarżonego wyroku nie zawiera oceny dowodu z przesłuchania L. F. stającego za pozwanego ad. 2. Na podstawie ustaleń faktycznych Sądu można jedynie wnioskować, że Sąd dał im wiarę, skoro na ich podstawie ustalił, iż „W momencie zawierania umowy nie było powiązań handlowych między stronami tej umowy. Do współpracy między wskazanymi powyżej spółkami doszło w ramach inwestycji polegającej na budowie galerii handlowej za pośrednictwem firmy konsultingowej. Spółka (...), jako inwestor została pozytywnie zweryfikowana przez bank udzielający kredytu na prowadzenie inwestycji.” Tymczasem z zeznań tych wynika, że spółka (...), jako inwestor nie uzyskała finansowania z banku na ten projekt wobec nieuzyskania przez nią pozwolenia na budowę. Nigdy też nie było pozytywnej decyzji o finansowaniu inwestycji. Zeznając wskazał, że jako kontrahenci przedstawiciele (...) widzieli jedynie pismo z banku określające warunki, jakie musi spełnić inwestor, aby uzyskać kredyt. Twierdził, że przedstawiciel firmy konsultingowej okazał im biznesplan i pismo warunkowe z banku. Pismo takie, określające jedynie warunki, jakie musi spełnić inwestor, by uzyskać finansowanie w sposób oczywisty nie jest równoznaczne z pozytywnym zweryfikowaniem inwestora i promesą udzielenia kredytu na inwestycję. Zeznania L. F. w zakresie, w jakim utrzymywał, że umowa o roboty budowlane była poważną inwestycją oraz że starannie i należycie dokonano sprawdzenia swojego kontrahenta (...) pozostają też w sprzeczności z zeznaniami świadka A. von L., który zeznał, że jego zdaniem ustanowiona hipoteka w celu zabezpieczenia roszczeń z tytułu zapłaty wynagrodzenia, jak również odsetek i kar umownych wynikających z umowy z pozwaną ad. 1 miała godzić w postępowanie egzekucyjne. Umowa ta - jak wskazywał świadek - w szczególności nie zawierała podstawowej dokumentacji i „była robiona na kolanie”, nie ma tam zabezpieczeń bankowych, kaucji przy takich wielomilionowych kontraktach, co wskazuje, że zmierza do pokrzywdzenia wierzyciela. Słusznie zarzucała apelująca, że Sąd Okręgowy nie wskazał, z jakich przyczyn dał w tej części wiarę zeznaniom L. F., odmawiając wiarygodności zeznaniom A. von L.. Jak bowiem wynika z uzasadnienia zaskarżonego wyroku, Sąd dał wiarę zeznaniom tego świadka w części dotyczącej relacji między wspólnikami i członkami zarządów poszczególnych spółek, aktualnej sytuacji finansowej dłużnika powódki (...) Sp. z o.o. Należy podkreślić, że ocena materiału dowodowego Sądu powinna znaleźć odbicie w treści uzasadnienia a złożone zeznania winny być skonfrontowane z całym materiałem dowodowym.

Wobec powyższego Sąd Apelacyjny na podstawie art. 386 § 4 k.p.c. orzekł jak w punkcie 1 wyroku orzekając o kosztach postępowania apelacyjnego zgodnie z treścią przepisu art. 108 § 2 k.p.c.

Ponownie rozpoznając sprawę Sąd Okręgowy winien mieć na względzie, że podstawą materialnoprawną roszczenia skierowanego do "osoby trzeciej" jest art. 527 k.c., a podstawą materialnoprawną roszczenia skierowanego do "osoby czwartej" jest art. 531 § 2 k.c. W niniejszej sprawie przesądzonym jest, że kontrahent pozwanego spółka (...) działała z pokrzywdzeniem powódki i świadomością tego pokrzywdzenia.

Sąd winien zatem ustalić i ocenić, czy wiedzę o tych okolicznościach miała pozwana spółka (...). Dla uznania za bezskuteczną wobec wierzyciela występującego ze skargą pauliańską czynności pomiędzy kontrahentem osoby trzeciej rozporządzającej uzyskaną korzyścią majątkową a tą osobą wymagane jest wykazanie, że kontrahent miał pozytywną wiedzę o tego rodzaju świadomości dłużnika i osoby trzeciej jaką przewiduje art. 527 § 1 k.c. Jednakże wymaganie, aby następca prawny osoby trzeciej wiedział o okolicznościach uzasadniających uznanie czynności dłużnika za bezskuteczną, odpada, jeżeli rozporządzenie przez osobę trzecią na rzecz następcy prawnego korzyścią uzyskaną od dłużnika było nieodpłatne. W takim przypadku uznanie czynności prawnej rozporządzającej osoby trzeciej za bezskuteczną wobec powoda zależy wyłącznie od wykazania wynikających z art. 527 § 1 k.c. przesłanek uzasadniających uznanie bezskuteczności czynności prawnej dłużnika przysparzającej korzyść osobie trzeciej.

Niezbędna tu będzie szczegółowa ocena zeznań osoby wchodzącej w skład organu zarządzającego pozwanego tj. L. F.. Zapewne konieczne będzie ponowne szczegółowe jego przesłuchanie. Treść protokołu elektronicznego sprawia wrażenie, że przyjęcie przez Sąd Okręgowy błędnej koncepcji spowodowało, iż zeznania te - mimo, że miejscami

zdają się być niespójne i wewnętrznie sprzeczne – nie zostały skonfrontowane z dokumentami w aktach (np. z aktem notarialnym na k 214) czy też ewentualne wątpliwości nie zostały dostatecznie wyjaśnione. Nie można nie zauważyć, że pozwana spółka – jak wynika z szczerkowego w tym zakresie materiału dowodowego – nie wykonała żadnych prac na rzecz spółki (...) a uzyskała już nakaz zapłaty przeciwko niej na 1 000 000 zł (z uznania) i dochodzi dalszych roszczeń w postępowaniu upadłościowym.

Wyjaśniając te ostatnie okoliczności Sąd Okręgowy winien też mieć na względzie, że czynność prawna sprzeczna z prawem (np. na skutek braku *causy*) może być uznana za nieważną, ale art. 527 k.c. ustanawia własne autonomiczne przesłanki uznania czynności za bezskuteczną. Sankcja nieważności bezwzględnej wyprzedza jednak sankcję bezskuteczności.

Rozpoznając zażalenie zauważyć należy, że w toku postępowania zgłoszone zostały dwa żądania – pierwsze skierowane przeciwko pozwanemu (...) a drugie przeciwko pozwanemu (...). Wyrok Sądu I instancji w części, w jakiej uwzględnia pierwsze z tych żądań, w punkcie 1 nie został zaskarżony przez żadną ze stron i jest prawomocny. To natomiast oznacza, że powódkę w sporze z pozwanym (...) należy uznać za wygrywającą proces w całości. Należy podkreślić, że nie było podstaw do zniesienia między stronami kosztów procesu. Współuczestnictwo po stronie pozwanej nie ma charakteru materialnego, wskazane spółki nie odpowiadają też solidarnie, co do istoty sprawy. W konsekwencji pozwany ad. 1 powinien zwrócić powódce wszystkie koszty procesu, jakie poniosła w związku z dochodzonym przeciwko niemu roszczeniem (art. 105 k.p.c.). Na koszty te składały się koszty zastępstwa procesowego za postępowanie przed sądem pierwszej instancji w kwocie 7 200 zł (ustalone na podstawie § 6 pkt 7 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu - Dz. U. z 2013 r., poz. 461), opłata skarbową od pełnomocnictwa w kwocie 17 zł, opłata sądowa od wniosku o udzielenie zabezpieczenia w kwocie 100 zł i koszty zastępstwa procesowego w postępowaniu zabezpieczającym, ustalone przez Sąd Okręgowy na kwotę 3 600 zł, tj. łącznie 10 917 zł. Zważywszy, że powódka nie kwestionowała prawidłowości ustalenia przez Sąd Okręgowy wysokości tych kosztów, należało orzec, jak w punkcie 2 wyroku na podstawie art. 386 § 1 k.p.c. w zw. z art. 397 § 2 k.p.c.

W konsekwencji, należało również zasądzić od tego pozwanego na rzecz powódki kwotę 1 200 zł tytułem zwrotu kosztów postępowania odwoławczego na podstawie art. 98 § 1 i 3 k.p.c. w zw. z § 6 pkt 5 w zw. z § 13 ust. 2 pkt 2 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu (Dz. U. z 2013 r., poz. 461). Na koszty te składają się koszty zastępstwa procesowego strony wygrywającej postępowanie wywołane zażaleniem powódki.

Marcin Radwan Jan Futro Karol Ratajczak